

Området ved Sandtjønna i Sankkjølen naturreservat. Foto: Terje Domaas

Sylan landskapsvernområde og Sankkjølen naturreservat

Sylan landskapsvernområde dekker områdene mellom Esandsjøen og Nesjøen og svenskegrensa. Det ble vedtatt ved kongelig resolusjon 11. april 2008. Verneområdet går sørover mot Sylsjøen. Det omfatter områdene øst og nord for Nea der elva renner mellom Sylsjøen og Nesjøen, men unntar området med tekniske inngrep ved Nedalshytta. Det omfatter også større områder nordover til fylkesgrensa mot Nord-Trøndelag og vestover forbi Storerikvollen og Sankåvika mot Skarpdalen. Det aller meste av området er vernet som Sylan landskapsvernområde, mens områdene lengst nord er avgrenset som Sankkjølen naturreservat. Landskapsvernområdet er på 166,8 km² og naturreservatet 24,2 km², til sammen 191 km².

Naturverdier og urørthet i området "kvalifiserer" til vern som nasjonalpark. Men en slik status kan ikke fastlegges der vernet i stor grad omfatter privat grunn. Innen disse verneområdene er all grunn privat. De ligger i sin helhet i Tydal kommune. Ved vernet av Sylan oppheves den gjenværende del av den gamle botaniske naturparkfredninga fra 1917 som dekket områdene fra Nedalen og Essandsjøen inn til svenskegrensa.

Sankkjølen naturreservat er mot fylkesgrensa i nord avgrenset mot Rangeldalen naturreservat.

Formålet er naturmiljø

Verneverdiene og formålet med vernet er beskrevet i formålsparagrafen i vernebestemmelsene og i den kongelige resolusjon som grunnlag for vernet.

Multer har sin naturlige plass i det botaniske mangfoldet som preger Sylans store myrområder.

Begrunnelsen for opprettelse av landskapsvernområdet har vært å ta vare på et egenartet og vakkert fjellområde som er relativt lite påvirket av menneskelig aktivitet, sammen med Sylmassivet som et sentralt høgfjellsområde omgitt av store myr- og skogområder. Det er et formål å ta vare på et område med rikt biologisk mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og de naturlige økologiske prosessene som preger landskapet.

Allmennheten skal gis muligheter til naturopplevelse gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Ivaretagelse av naturgrunnet innenfor landskapsvernområdet er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse.

Formålet med opprettelsen av naturreservatet er å bevare et stort og intakt kjølområde med sitt biologiske mangfold i form av naturtyper, økosystemer, arter og naturlige økologiske prosesser. Kombinasjonen av store sammen-

Det drives samisk reindrift i verneområdene. Foto: Merete Aarstein

hengende myrområder med stor botanisk variasjon gir Sankkjølen høy botanisk verdi. Området er viktig for våtmarksfugler og det er rike kvartærgeologiske avsetninger i området. Området har særlig vitenskapelig verdi som referanseområde.

Allmennheten gis adgang til friluftsliv

Områdets verdi og betydning for friluftslivet er angitt å være en ”interesse”, sammen med bl.a. turisme. Det vises i beskrivelsen til at hele det foreslåtte verneområdet brukes mye i friluftslivs- og turismesammenheng. Hovedaktivitetene knytter seg til ski- og fotturer med utgangspunkt i de to turisthyttene Storerikvollen og Nedalshytta (som ligger utenfor verneområdet), samt jakt, fiske, bærplukking og rideturer.

Åpnes for lokal forvaltning

Miljøverndepartementet går inn for at Tydal kommune skal tilbys å få delegert myndighet til lokal forvaltning av verneområdene.

Vernet åpner for den store ombygginga og oppgraderinga fra 300 til 420 kV av kraftledninga fra Tydal mot Handöl i Sverige som lenge har vært planlagt. Ledninga passerer Sankåvika og går ca 3 km nord for Storerikvollen.

Bakgrunnsdata om vernet ligger på Miljøverndepartementets nettsted: www.md.dep.no

TTs turisthytte Storerikvollen ligger i Sylan landskapsvernområde. Foto: Jonny Remmereit

Sylan - kjerneområde for fjellfriluftslivet

Sylan har vært et kjerneområde for det organiserte fjellfriluftslivet i Norge og Sverige gjennom mer enn 120 år. For friluftslivet og TT er det viktig at deler av dette området nå er vernet og at det er skjermet mot inngrep.

Da interessen ble vakt for turer i fjellet fra midt på siste halvdel av 1800-tallet, ble Sylan et av de første områdene i Norge der muligheter for fjellturer ble organisert ved etablering av overnattingsmuligheter på begge sider av riksgrensa.

Etter at TT var stiftet i desember 1887, ble kvarteravtale inngått med Nedalen gård allerede fra 1889. Den første Nedalshytta sto ferdig i 1897, samme år som den første Storerikvollen. På svensk side av grensa kom tilrettelegginga i gang kort tid etter at Svenska Turisföreningen var etablert i 1885. Den første tømmerhytta Sylhyddan er fra 1890. Sylstugorna ble satt opp i 1895 og ble betjent fra 1897. Begge anleggene lå litt nord for Sylstasjonen som ble satt opp senere.

Siden denne starten for 120 år siden, er det et svært og vidt fjellturområde som er tilrettelagt for fjellturer. Begrepet Sylan / Sylarna brukes nå som betegnelse på hele det store fjellturområdet.

Sylan er grensefjellet mellom Sverige og Norge som etter hvert har gitt navn til hele det svære fjellturområdet som mange regner strekker seg helt østover mot Storsjön på svensk side, mot Selbusjøen i vest, nordover til Stjørdal, Storlien og Åre og sørover mot Tännadalen og Aursunden. Tilrettelegginga i området omfatter et svært hytte-rute-nett med totalt ca 25 turisthytter. Det er et snilt fjellturområde som er godt egnet for dem som søker lette turer og korte dagsetapper.

Ut fra at området er del av et historisk kjerneområde for fjellfriluftslivet i Norge og Sverige gjennom mer enn 100 år, er det vanskelig å forstå at friluftsliv ikke er tillagt mye større vekt som utgangspunkt, begrunnelse og formål ved opprettelsen av Sylan landskapsvernomsråde.

Verneverdier for friluftslivet

Verdien av det sentrale Sylanområdet for friluftslivet er knytta til selve Storsylen, Sylryggen og Sylmassivets tiltrekning på folk som fjelltopp og landskapsform. Sett fra de fleste sider reiser massivet seg høgt opp og rager over et ellers slakt fjellandskap. Storsylen har alltid vært et hovedmål for fjellturere. Turer til topps gir flotte utsikter. Massivet inneholder rygger, botner og breer med varierte turmuligheter. Sylmassivet reiser seg høgt over det slake myr- og heilandskapet rundt og speiler seg i den naturlige Esandsjøen og oppdemte Nesjøen.

Områdene rundt fjellmassivet har store opplevelsesverdier i et slakt landskap med et rikt naturmangfold. Her er en stor variasjonsrikdom av landskapstyper, bl.a. store og små myrområder, vatn og kjølområder. Plante- og fuglelivet er spesielt rikt.

Fra begynnelsen av august er Sylan et rikt område for molteplukkere. Særlig er områdene innover på østsida av Nesjøen og Esandsjøen og rundt Storerikvollen rike molteområder i gode bærår.

Landskapets utviklingshistorie

Landskapets utviklingshistorie fra slutten av siste istid kan for mange områder leses direkte av landskapsformene. Viktige kvartærgeologiske sammenhenger strekker seg fra Sankkjølen og Esandtraktene nordvestover til de øvre deler av Roltdalen. Både grusavsetninger ved Trolltjøna og Sandtjøna, grusryggen Stormælen som går ut fra østsida av Esandsjøen rett på andre sida av sjøen for Storerikvollen og områdene i Rødalen og Finnsbrekka mot Sankåvika regner en med utgjør deler av et system av eskere, grusavset-

ninger etter elver som presset seg fram under isen. De førte store mengder smeltevatt under isen mot nordvest. Etter at isen var smeltet, framstår elvene som grusrygger med finmasse ytterst og grovere stein inne i ryggen. Avsetningene starter på svensk side, i Esandtraktene, på Sankkjølen og trolig også mye lenger sørøst. Vatnet ble etter hvert presset inn gjennom den 8 km lange Finnkoieskeren langs nordbredden av Finnkoisjøen og fram til overløpspasset øverst i Roltdalen.

Samisk reindrift

I Sylan er det rike muligheter for å oppleve flokker av rein. Det er samene som har rettighetene til reindrift i Sylan. Området inneholder viktige kulturminner fra den samiske reindriften. Reinen i Essand reinbeitedistrikt har området vest for norddelen av Femunden som vinterbeite.

Ubrutt sammenheng

For friluftslivet representerer det sentrale Sylanområdet også en viktig del av den ca 15 mil lange sammenhengen som strekker seg helt fra områdene ved Storsjön på svensk side i øst og mot Selbuskogen og Stjørdal i vest, som fortsatt er ubrutt av veger som avskjærende eller dominerende inngrep. Dette er trolig den lengste intakte ubrutte sammenhengen vi kan finne så langt sør i Norge og Sverige. Fordi urørt natur og inngrepsfrie sammenhenger er en viktig verdi for friluftslivet, har TT ønsket at denne ubrutte sammenhengen måtte sikres ved å verne i sammenheng områdene mellom Sylan og Skarvan – Roltdalen. Dette ble ikke fulgt opp gjennom kombinasjonen av Skarvan – Roltdalen og nå Sylanvernet.

Kamp mot utbygging

Deler av Sylan er prega av kraftutbygginger. En mindre regulering av Esandsjøen ble påbegynt under siste verdenskrig og slutført i årene etter. Utbygginga av Sylsjøen på svensk side med bilveg helt inn i Nedalen kom rett etter krigen. Kraftledninga mellom Tydal og Handöl ble bygget i ca 1960.

Tilrettelegging for fjellfriluftsliv kom på begge sider av grensa i gang fra ca. 1890. Bildet viser Sylstugan som lå noen kilometer lenger nord enn Sylstationen som ble bygd senere. Prospektkortet er fra årene rundt forrige århundreskifte. Utlån: Erik Stabell

Men det var først og fremst gjennom striden om oppdemminga av Nedalen kampen om Sylan sto. TT var blant organisasjonene som arbeidet intenst mot oppdemming av Nedalen og for vern av Sylan opp gjennom 1960-tallet, men tapte dessverre mot utbyggingskreftene. Dalen ble demmet ned i 1970. *)

Bare knappe områder er vernet

På grunn av oppdemminga av Nesjøen og at det også er noen reguleringsinngrep i Esandsjøen, har vernemyndighetene valgt en helt knapp avgrensing av Sylan landskapsvernomsråde: området som ble igjen uten inngrep øst for de regulerte sjøene. Vernet dekker selve Sylmassivet. Men det dekker bare en begrenset del av kjerneområdet Sylan for friluftslivet.

I tillegg til selve Sylmassivet var vel Nedalen det aller viktigste delområdet innen det sentrale Sylanområdet på norsk side. Dalen er for alltid tapt og den oppdemte Nesjøen bør selvsagt ikke være noen del av et verneområde. Men Esandsjøen er opprinnelig en naturlig sjø. Den er noe regulert, men fortsatt en helt sentral del av de lite påvirkete deler kjerneområdet i Sylan. Ved også å ta med hele "landskapsskåla" med Esandsjøen og klepper,

fjell og seterområder på vestsida i tillegg til de områder som nå er vernet, kunne området fått en helhetlig form og blitt opplevd som et helhetlig arrondert vern av den gjenværende norske delen av kjerneområdet Sylan uten tunge påvirkninger. Vernebestemmelsene kunne vært differensiert, slik at en i de vestlige delene i større grad åpnet for videre tilpassing av eksisterende lokal bruk og naturtilpasset turisme.

En slik avgrensing ville svart til friluftslivets natur- og landskapsopplevelse og et helhetlig landskapsområde slik grensene ble fastlagt for Skarvan – Roltdalen nasjonalpark og for Forolhogna nasjonalpark med tilhørende landskapsvernomsråder. Slik TT kjenner de "vitenskapelige" naturverdiene i Esandområdet, ville også disse godt begrunnet og forsvart en slik avgrensing.

*) Les mer om "Nedalssaken" i artikler og årsberetninger i TTs årbøker fra 1960- og tidlig 1970-tall, Karl H. Brox artikkel "Det var engang en fjelldal ..." i årboka fra 1998 og artikkelen "Når stort blir større" av Stig Kvaal i årboka fra 2003, som referer et kapittel fra Trondheim E-verks 100-årsberetning "En spenningshistorie" av Stig Kvaal og Astrid Wale.

Vil vernet hindre videreføring av tilrettelegginga for friluftsliv?

Vernebestemmelsene for Sylan landskapsvernområde åpner for videre drift av eksisterende turisthytter og merkete ruter for fjellfriluftslivet. Tillatelser kan også gis til omlegging av stier, bruer og merking. Mens det ikke tilsvarende åpnes for videreutvikling av tilrettelegginga ved etablering av et nytt overnattingskvarter, som det er et godt begrunnet behov for.

Sylan er ved siden av Trollheimen det fjellområdet TT har konsentrert sin virksomhet om gjennom hele sin historie. TT har lagt ned store ressurser i 120 år for å gi folk mulighet for å oppleve dette flotte området. Foreninga har vært pådriver for å verne om og hindre utbygginger og har bidratt til friluftsfolks engasjement for naturvern. For TT er det derfor skuffende og vanskelig å forstå at foreningas virksomhet og det friluftslivet som TT arbeider for nesten ikke omtales i framlegget til vernet og i verneforskriftene. Hvis områdets betydning for friluftslivet skal opprettholdes, må TT, som en del av det norske turistforeningssystemet, gis anledning til å videreføre sin virksomhet bygget på disse tradisjonene. Det må åpnes for endringer i tilrettelegginga når nye forutsetninger krever det. Og det må vises respekt for TTs friluftslivsfaglige vurderinger når behov for endringer melder seg.

Det viktigste spørsmålet i denne forbindelsen er behovet som har reist seg for å etablere et selvbetjeningskvarter mellom Nedalshytta og Storerikvollen. Denne strekningen er lang, den oppleves av mange som en tunggått 7-timers tur. Tidligere kunne den kortes ned ved at fotturistene tok båten på Nesjøen – Esandsjøen på hele eller deler av strekninga. I tillegg har det vært en markert endring blant fotturistene de senere årene, at færre velger turer med lange dags-etapper. Dette merker TT for sine lange ruter og det registreres som en generell utvikling i hele landet. Innkorting av lange ruter vil være noe av TTs oppfølging av prinsippene for “universell utforming”. Disse forholdene til sammen begrunner behovet for en selvbetjeningshytte på denne strekninga.

Uten en ny hytte her, vil området bli mindre tilgjengelig og mindre brukt. Konkret har TT fremmet ønske om å få etablere et nytt selvbetjent overnattingskvarter mellom Nedalshytta og Storerikvollen for å dele dagsetappen i to. Todeling er ønskelig for å ivareta grupper av fotturister som synes ruta er for lang. Målet er ikke noen økning i trafikken, men å få tilbake bruken av området slik den var for noen tiår siden. TT har behov for samarbeid med rein-drifta i området både for å begrense motsetninger mellom turferdsel og tilrettelegging og reinens bruk av områdene og for å kunne formidle kunnskap og forståelse for reindrift og samisk kultur og bruk av fjellet.

Etter stans i båtruta på Nesjøen - Esandsjøen har antallet som går turer mellom hyttene i dette området stadig gått ned. Mens belegget på Nedalshytta og Storerikvollen for noen tiår siden var større eller på samme nivå som de betjente hyttene i Trollheimen, er det nå kommet ned mot i størrelsesorden to tredeler av Trollheimen-nivået. En innkortingsmulighet med båt har fungert helt siden 1960-tallet, først på Esandsjøen fra Fiskåa til Storerikvollen, siden Nesjøen kom i 1970, helt fra Nedalshytta. Etter båthavariet i 1997 som satte en stopper for båtruta, har TT etter hvert innsett at en for framtida ikke kan basere seg på stabil lokal drift av noen båtrute. Oppstartsinitiativ siden da er blitt konkludert med at båt drift vil være for kostbar. Hytterutenettet må innrettes uavhengig av båt som innkortingsmulighet mellom Nedalshytta og Storerikvollen.

Ved fylkesmannens drøfting er behovet for ny hytte mellom Nedalshytta og Storerikvollen

På ski mellom Storerikvollen og Ramsjøhytta. Sylmassivet i bakgrunnen. Foto: Erik Stabell

åpenbart ikke forstått. I drøftinga har fylkesmannen henvist til at tilrettelegging for brukergupper som forutsetter kortere turer mellom hyttene, bør skje i andre områder enn de som omfattes av Sylanvernet. Det er ikke forstått at Sylan i seg selv er et fjellturområde der TT helt siden 1950-tallet har tilrettelagt med korte dagsetapper og at Sylan er spesielt anbefalt for eldre og barnefamilier. Ruta mellom Nedalshytta og Storerikvollen inngår i denne eksisterende sammenhengen med korte dags-etapper helt fra Stuggudalen om Nedalen og Storerikvollen og helt fram til Selbu. Ruta mellom Nedalshytta og Storerikvollen har altså helt siden 1960-tallet kunne kortes inn med båtforbindelse.

Fylkesmannen har også henvist til at store deler området består av fuktige myrdrag som er utsatt for slitasje: *“Med bakgrunn i verneverdiene i Sylan og at store deler av området består av fuktige myrdrag som er utsatt for slitasje, bør imidlertid en tilrettelegging for slik bruk skje i andre områder enn de som nå omfattes av forslag til vern av Sylan.”* Mens TT ikke har noen forhåpninger om stor økning i trafikken mellom Nedalshytta og Storerikvollen i forhold til den friluftslivsferdsel som “belaster” området allerede. Ferdsele mellom Nedalshytta og Storerikvollen vil uansett bare være helt beskjeden i forhold til turen til hovedmålet i området, Storsylen.

I Direktoratet for naturforvaltnings Norsk sti- og løypeplan som ble rapportert i “Retningslinjer for stier og løyper i fjellet”, DN-notat 1994-10, er det sentrale Sylanområdet klassifisert som “sone 2 b”, der det åpnes for den mest omfattende grad av tilrettelegging med hytter og ruter for denne typen friluftsliv. I tillegg er fjellturområdet Sylan i sin helhet blant de mest “friskmeldte” i landet av de tilrettelagte fjellturområdene i forhold til konflikt med naturmiljøverdier og brukerinteresser. Ut fra dette burde det nettopp være i områder som Sylan en tilrettela for den **økning** i folks friluftslivsaktivitet, som norsk friluftslivs- og helsepolitikk legger opp til.

I tillegg til at Sylans meget store verdi og betydning for friluftslivet ikke er forstått og formulert som formål med vernet, kan vernet, sammen med oppfatninga av friluftslivstilrettelegging og -ferdsel som problem, altså i tillegg vise seg å bli et hinder for en videreutvikling av tilrettelegginga med hytter og ruter for allmennhetens friluftsliv i Sylan, som ut fra mange samfunnshensyn er ønsket.

Etter vernebestemmelsene kan det etter søknad gis tillatelse til nye bygninger for jordbruk, husdyrhold og reindrift. Bestemmelsene åpner i tillegg direkte for nye bygninger for brukerinteressene til Thomas Angells Stiftelser, Aune sameie og Sjursgården vestre.